Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
на засіданні Вченої ради
Факультету спеціальної
та інклюзивної освіти
«4» травня 2020 р.
Протокол № 8
проф. Шеремет М.К.

ПРОГРАМА

вибіркової навчальної дисципліни (самостійний вибір ЗВО)

ОСНОВИ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТИ

ступеня **бакалавр**

галузі знань **01Освіта/Педагогіка**

спеціальності **015 Професійна освіта (за спеціалізацією)**

шифр за навчальним планом **СВ01**

Київ 2020

Розробники програми: Сасіна Ірина Олександрівна

Рецензенти:

Доктор психологічних наук, доцент кафедри логопедії та логопсихології Мартиненко І.В.

Директор інклюзивно-ресурсного центру №7 Подільського району м. Києва Нікітюк О. О.

Обговорено та рекомендовано до видання на засіданні Науково-методичної ради факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М.П. Драгоманова «30» квітня 2021 року, протокол № 3

І. Пояснювальна записка

Програма варіативної навчальної дисципліни «Основи інклюзивного освіти» складена відповідно до освітньої програми підготовки фахівців ступеня вищої освіти *бакалавр*, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізацією).

Предмет вивчення навчальної дисципліни є науково-методичні, соціально-психологічні та правові засади процесу організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Міждисциплінарні зв'язки»: «Психологія», «Педагогіка».

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи інклюзивної освіти» є ознайомлення студентів з науково-методичними, соціально-психологічними, та правовими засадами організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи інклюзивної освіти» є:

- розкрити особливості філософії інклюзивної освіти та визначити основні положення інклюзивного навчання;
- проаналізувати забезпечення інклюзивного навчання у міжнародних документах та вітчизняному законодавстві;
- ознайомити студентів із особливостями організації процесу педагогічного супроводу дитини з ООП;
- виробити навички командної роботи при навчанні та вихованні дітей з ООП.

ІІ. Основні програмні результати навчання та компетентності, які вони формують:

№ з/п	Програмні результати навчання	Компетентності
1.	ПР 11. Володіти психолого-педагогічним інструментарієм організації освітнього процесу, уміти проєктувати і реалізувати навчальні / розвивальні проєкти. ПР 13. Застосовувати у професійній діяльності сучасні дидактичні та методичні засади викладання навчальних дисциплін і обирати доцільні технології та методики в освітньому процесі. ПР 14. Володіти навичками стимулювання пізнавального інтересу, мотивації до навчання, професійного самовизначення та саморозвитку здобувачів освіти. ПР 15. Діагностувати, прогнозувати, забезпечувати ефективність та корегування освітнього процесу для досягнення програмних результатів навчання і допомоги здобувачам освіти в реалізації індивідуальних освітніх траєкторій.	Здатність цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність в суспільстві. Здатність до аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду становлення і розвитку спеціальної та інклюзивної освіти. Здатність будувати гармонійні відносини з особами з особливими освітніми потребами, їхніми сім'ями та учасниками спільнот без упередженого ставлення до їх індивідуальних потреб. Здатність до емпатії, коректного й адекватного сприймання осіб з особливими освітніми потребами. Здатність визначати фізичні, інформаційні, ментальні бар'єри; вміти організовувати спілкування і взаємодію з особами з інвалідністю. Здатність до застосування знань фундаментальних положень і прикладних аспектів інклюзивного навчання в освітньому процесі. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

ІІІ. Примірний тематичний план

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредитів ЄКТС 90 годин.

	Кількість годин									
	денна форма					Заочна і вечірня форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		лекції	семінарських	лабораторні	самостійна робота		лекції	практичні	лабораторні	самостійна робота
1	2	3	4	5	7	8	9	9	10	11
Змістовий модуль 1 Філософія інклюзії в освіті										
Тема 1. Понятійно-термінологічні визначення, завдання та принципи інклюзивної освіти.	13	4		3	6					
Тема 2. Забезпечення інклюзивного навчання у міжнародних документах і національному законодавстві	12	2	2		8					
Разом за модулем 1	**25**	**6**	**2**	**3**	**14**					
Змістовий модуль 2 Особливості психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами										
Тема 1. Діти з особливими освітніми потребами: особливості психофізичного розвитку	5	2			3					
Тема 2. Особливості розвитку дітей з сенсорними порушеннями	10	2		2	6					
Тема 3. Особливості розвитку дітей з когнітивними порушеннями та порушеннями мовлення	10		2	2	6					
Тема 4. Особливості розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, емоційними та поведінковими порушеннями.	10		2	2	6					
Разом за модулем 2	**35**	**4**	**4**	**6**	**21**					

Змістовий модуль 3 Організація освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання										
Тема 1. Застосування принципів універсального дизайну та доступності в закладах освіти	9	2		2	5					
Тема 2. Робота команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.	11	2	2	2	5					
Тема 3. Педагогічні технології інклюзивного навчання	10		2	2	6					
Разом за модулем 2	**30**	**4**	**4**	**6**	**16**					
Усього годин	**90**	**14**	**10**	**15**	**51**					

IV. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами:

Змістовий модуль 1.

Філософія інклюзії в освіті

Тема 1. Понятійно-термінологічні визначення, завдання та принципи інклюзивної освіти.

Поняття «депривація», «інвалідність». Концепції існуючих моделей «інвалідності». Існуючі стереотипи щодо осіб з інвалідністю. Фізичні та інформаційні стереотипи, з якими зустрічаються особи з інвалідністю в суспільстві. Ментальні бар'єри – стереотипи по відношенню до осіб з інвалідністю. Поняття «сегрегація», «інтеграція», «інклюзія», «виключення», «особа з особливими освітніми потребами». Принципи та функції інклюзивної освіти.

Тема 2. Забезпечення інклюзивного навчання у міжнародних документах і законодавстві

Міжнародні документи - декларації і конвенції, що ухвалюються Організацією Об'єднаних Націй (ООН).

Загальна декларація прав людини. Конвенція про боротьбу з дискримінацією у сфері освіти. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року. Всесвітня декларація про освіту для всіх. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю. Саламанська декларація. Копенгагенська декларація про соціальний розвиток. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю і Факультативний протокол до неї. Інчхонська декларація. Освіта - 2030: забезпечення загальної інклюзивної і справедливої якісної освіти та навчання упродовж усього життя.

Змістовий модуль 2.

Особливості психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами

Тема 1. Діти з особливими освітніми потребами: особливості психофізичного розвитку.

Ендогенні і екзогенні чинники розвитку. Відхилення від стадії вікового розвитку. Види дизонтогенезу. Види порушень відповідно до сфери психофізичного розвитку. «Складна структура аномального розвитку», «складна соціальна ситуація розвитку» (за Л.С.Виготським). Категорії дітей з ООП.

Тема 2. Особливості розвитку дітей з сенсорними порушеннями

Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями зору. Особливості організації освітнього процесу дітей з порушеннями зору залежно від типології закладу освіти. Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями слуху. Особливості організації освітнього процесу дітей з порушеннями слуху залежно від типології закладу освіти.

Тема 3. Особливості розвитку дітей з когнітивними порушеннями та порушеннями мовлення

Визначення основних понять: «порушення інтелектуального розвитку» та «інтелектуальні порушення». Особливості організації освітнього процесу дітей з інтелектуальними порушеннями.

Характеристика основних порушень мовлення. Особливості розвитку дітей з порушеннями мовлення. Організація допомоги учням з порушеннями мовлення в умовах інклюзивної освіти.

Тема 4. Особливості розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, емоційними та поведінковими порушеннями.

Психолого-педагогічна характеристика порушень опорно-рухового апарату. Причини порушень опорно-рухового апарату. Форми ДЦП. Особливості організації освітнього процесу дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.

Психолого-педагогічна характеристика дітей з розладами аутичного спектру. Особливості організації освітнього процесу дітей з розладами аутичного спектру залежно від типу закладу освіти.

Змістовий модуль 3.

Організація освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання

Тема 1. Застосування принципів універсального дизайну та доступності в закладах освіти.

Історія розвитку універсального дизайну. Поняття «універсальний дизайн». Принципи універсального дизайну та «доступність». Доступність: архітектурна та візуальна. Розумні пристосування. Поняття «інклюзивне освітнє середовище». Зовнішній і внутрішній дизайн закладів освіти. Доступність закладів освіти. Інформаційна доступність.

Тема 2. Робота команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.

Поняття «команда психолого-педагогічного супроводу». Склад команди психолого-педагогічного супроводу: постійні і залучені фахівці. Завдання команди супроводу: розробка ІПР, визначення напрямів супроводу, моніторинг умов освітньої інтеграції, проведення інформаційно-консультативної роботи. Характеристика принципів роботи та функції учасників команди супроводу.

Особливості визначення потенційних можливостей і потреб дитини з особливими освітніми потребами командою супроводу. Визначення додаткових освітніх та соціальних потреб. Психолого-педагогічна адаптація для різних категорій осіб з особливими освітніми потребами. Реалізація ІПР та проведення моніторингу для оцінки ефективності впровадження.

Тема 3. Педагогічні технології інклюзивного навчання.

Технології інклюзивної освіти. Диференційоване викладання як педагогічна технологія. Адаптації та модифікації у диференційованому викладанні. Моделі та форми спільного викладання вчителя асистента вчителя. Особливості спільного викладання в класі. Індивідуальне оцінювання розвитку дитини.

IV. Засоби діагностики успішності навчання

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- ✓ ***методи усного контролю*:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, виступ, доповідь, диспут, дискусія;
- ✓ ***методи письмового контролю:*** захист опорного конспекту, творча робота (підготовка мультимедійної презентації, ігри та вправи, фрагменти та повні конспекти занять), поточний контроль, модульне тестування; підсумкове тестування;
- ✓ ***методи самоконтролю:*** самоаналіз, самоперевірка, взаємоперевірка, самотестування.

V. Форма підсумкового контролю успішності навчання з дисципліни «Основи інклюзивної освіти» – *залік* у 6 семестрі.

VI. Інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні

1. Алєєва Н. М. Діти з порушеннями зору в умовах інклюзивної освіти : навч.-метод. посіб. / Н. М. Алєєва, Ю. В. Барінов та ін. / за ред. Є. П. Синьової, С. О. Рикова, 2016. – К. : Кафедра, 2016. – 212 с.
2. Архітектурна доступність шкіл: навч.-метод. посіб./за заг. ред. Л.Ю.Байди, О.В.Красюкової-Еннс – К: 2012. - 88 с.
3. Асистент вчителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н. М. Дятленко, Н. З. Софій., О. В. Мартинчук, Ю. М. Найда; під заг. ред. М. Ф. Войцехівського. – К.: ТОВ Видавничий дім "Плеяди", 2015. – 172 с.
4. Выготский Л. С. Собрание сочинений в 6 т. / Л. С. Выготский / [ред. Т. А. Власова]. – М. : Педагогика, 1983. – Т. 5 : Основы дефектологии. – 368 с.
5. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка (під ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка). — К.: 2004.
6. Доступність та універсальний дизайн : навч.-метод. посіб./ за заг. ред. Л.Ю.Байди, О.В.Красюкової Еннс — К., 2013. —128с.
7. Дятленко Н., Софій Н., Кавун Ю. Оцінка впливу інклюзивної моделі освіти на учасників проекту.— К.: Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», 2005.
8. Єжова Т. Є. Соціальна реабілітація дітей з інвалідністю : навч. посіб. / Т. Є. Єжова. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. – 284 с.

9. Інклюзивне навчання: партнерські стосунки з родинами / А. Колупаєва, Н. Софій, Ю. Найда, Л. Даниленко // Директор школи. Шкільний світ. – 2011. – № 10. – С. 20–25.

10. Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад: Навчальнометодичний посібник / Кол. упорядників: Патрикеєва О. О., Дятленко Н. М., Софій Н. З., Найда Ю. М. Під заг. ред. Шинкаренко В. І. — К.: ТОВ «Видавничий дім “Плеяди”», 2013. — 100 с.

11. Колупаєва А.А. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи /Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: Монографія.- К.: Педагогічна думка, 2007 р. – 458 с.

12. Конвенція про права осіб з інвалідністю [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71

13. Лист МОН України «Про доступність дітей з особливими потребами до опорних навчальних закладів» від 09.06.2016 р. № 1/9-293 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/.

14. «Організаційно-методичний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах ДНЗ». / Компанець Н.М., Луценко І.В., Коваль Л.В. – К.: Видавнича група «Атопол», 2018. – с. –100.

15. Офіційний сайт Всесвітньої організації охорони здоров’я [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.who.int

16. Пристосування шкільних приміщень до потреб дітей з особливостями психофізичного розвитку / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально – методичний посібник/ Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг.ред.Даниленко Л.І., - К.:2007.- 128с.

17. Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти / Наказ МОН № 609 від 08.06.2018 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/61107/

18. Психолого-педагогічний супровід сім'ї у роботі психолого-медико-педагогічної консультації : [електронний ресурс] / авт. кол.: С. І. Васильковська, Т. В. Жук, Т. Д. Ілляшенко та ін. ; за ред. А. Г. Обухівської. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2015. – 66 с.

19. Сайт «Універсальний дизайн» [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://ud.org.ua/

20. Сак Т. В. Психологічний супровід учнів із затримкою психічного розвитку в інклюзивному класі (діагностичний напрямок) / Т. В. Сак // Дефектологія : наук.-метод. жур. – 2009. – №1. – С. 16-20.

21. Сасіна І. О. Особливості психолого-педагогічного супроводу дітей з порушеннями зору в умовах інклюзивного навчання / І. О. Сасіна, Т. М. Гребенюк // Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) : збірник наукових праць: вип. 9, у 2 т./ за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова.– Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006, 2017. – Т.2. –С. 177-189.

22. Таранченко О. М. Диференційоване викладання в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / О. М. Таранченко, Ю. М. Найда. – К.: Видавнича група "А.С.К.", 2012. – 124 с.

Додаткові

23. Боскис Р.М. Учителю о детях с нарушениями слуха. – М., 1987.

24. Дефектологічний словник [Текст]: навч. посіб. / Нац. пед.. ун-т. імені М.П. Драгоманова. – К., 2011. – 528 с.

25. Дьячков А.И. Сурдопедагогика. – М.: Академия педагогических наук РСФСР, 1963. – 334 с.

26. Права людини: знати, щоб захищати. Що треба знати про захист прав дітей з інвалідністю: методичний посібник / Під заг. ред.Софій Н. З., – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 52 с.

27. Серпутько Г. П. Методичні аспекти підготовки педагогів до роботи з дітьми із глибокими порушеннями зору в рамках інклюзивного навчання / Г. П.

Серпутько // Матеріали XIII міжнародної науково-практичної конференції "Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації конвенції ООН про права інвалідів", 20-21 листопада 2013 року. – К.: Університет "Україна".

28. Синьов В.М., Коберник Г.М. Основи дефектології: Навч. посібник.- К.: Вища школа, 1994. – 143 с.

29. Синьова Є. П. Особливості розвитку і виховання особистості при глибоких порушеннях зору: моногр. [Текст] / Є. П. Синьова. – К., 2012. – 442 с.

30. Шевцов А.Г. Освітні основи реабілітології : [монографія] / А. Г.Шевцов. – К. : «МП Леся», 2009. – 484 с.